

Oponentský posudek diplomové práce Bc. Ondřeje Vojtíška Možnosti interpretace „autorské pohádky“ ve středoškolské výuce

(Ústav české literatury a komparatistiky FF UK v Praze, obor učitelství českého jazyka a literatury pro střední školy)

Cíl práce, její účel a směřování

Diplomovou práci Ondřeje Vojtíška chápu jako výrazný příspěvek do diskuse o roli, charakteru a pozici interpretace v kontextu středoškolského vzdělávání. Materiálem, na němž problém ilustruje, se autorovi staly pohádky a především pohádky autorské a „inovativní“, jak je nazývá. Cílem diplomové práce bylo, jak uvádí sám diplomant: „prozkoumat inovativní pohádku z hlediska její využitelnosti při středoškolské výuce interpretace beletristického textu – a položit tak základ sdílenému souboru interpretačních úloh, postupů a metod“ (s. 12).

Diplomová práce svým zaměřením pokrývá několik oblastí: jednou je mapování situace ve výuce literatury z hlediska zvolené žánrové perspektivy, druhou je rozvaha o interpretaci v kontextu středoškolského vzdělávání, v neposlední řadě diplomová práce obsahuje návrh testu a pracovních listů, které lze použít prakticky ve výuce. K tomuto návrhu je vypracována i část metodická, ukotvení praktického ověřování znalostí a dovedností k pedagogickým dokumentům a k požadavkům na žáka střední školy.

Metodologie a práce s odbornou literaturou

Diplomant vstupuje do několika kontextů: do kontextu odborné diskuse (když zmiňuje odborné práce k interpretaci), do didaktické diskuse a do kontextu pojetí výuky literatury v kurikulárních dokumentech, v neposlední řadě do oblasti testování a konstrukce testu. Práce z didaktiky oboru se často bohužel vyznačují tím, že některé z uvedených kontextů zcela opomíjejí. Zpravidla to bohužel bývá oblast odborné diskuse, ač je to paradoxní, protože bez ní se neobejde jakákoli aplikace.

Ondřej Vojtíšek svou prací, resp. její metodologickou částí, dokazuje, že didaktika literatury není a nemůže být oblast odtržená od teorie oboru. Diplomant ukazuje, že provázanost těchto disciplín je velmi úzká a že práce z literární teorie a literární vědy jsou velice dobře aplikovatelné na úvahy o výuce literatury.

Diplomant formuluje své výchozí stanovisko: „Literární interpretací pro účely této práce rozumím individuální formulované ucelené porozumění uměleckému textu“ (s. 53). Za velice podnětnou považuji návaznost na Ecovo rozlišení kritické a sémantické interpretace (s. 54), z nichž Ondřej Vojtíšek zdůrazňuje kritickou interpretaci. V této souvislosti bych ráda

položila otázku, zda by nenašla ve školním kontextu (a právě v oblasti testování) místo i interpretace sémantická.

Vedle toho bych se ráda zastavila u označení „didaktická interpretace“. V práci se píše: „Po definici interpretace jako takové přichází na řadu určit, čím se vnitřně odlišuje interpretace didaktická (vnějšně je chápána jako interpretace určená do školního prostředí)“ (s. 57). Byla bych vděčna za vysvětlení, co to znamená „vnějšně chápána“? Není rozdíl mezi didaktickou interpretací a interpretací v didaktickém kontextu? (Tedy např. ne každá interpretace ve školním kontextu je a musí být didaktická?) Diplomant také tematizuje roli učitele při interpretaci. „Jediný významný rys odlišující didaktickou interpretaci od jiných je však skutečně přítomnost učitele – nikoliv však jako překladatele, ale jako usměrňovače. Didaktická interpretace je činností asistovanou...“ (s. 58). Je to však skutečně jen jediný odlišující rys?

Ondřej Vojtíšek se snaží vést dialog s osobnostmi, které se o interpretaci v didaktice zajímají, např. s Jiřím Kostečkou, Ladislavou Lederbuchovou a dalšími. Otevírá mimo jiné polemiku s prací Ondřeje Hníka (s. 85) a s tezemi Karla Lippmanna (s. 86).

Do celku práce je funkčně začleněna i anketa mezi učiteli středních škol, tvoří doplnění či ilustraci problému, nejde o jádro celé práce. I ze způsobu nakládání s průzkumem mezi učiteli je zjevné, že si diplomant uvědomuje limity takového výzkumu a že jej právě s vědomím těchto limitů používá.

Na konci každé kapitoly je učiněn zvláštní, samostatný oddíl se soupisem literatury. Na straně jedné to působí uživatelsky přívětivě, na straně druhé si myslím, že to nebylo nutné takto dělit, že kompletní soupis literatury za celkem práce by byl také užitečný, a to pro přehlednost a komplexnost zacházení s odbornou literaturou.

Styl a prezentace

Text představuje pečlivou a analytickou práci. Zároveň se ukazuje, že je diplomant schopen i určitého metaforického způsobu přiblížení problematiky, např. v následujícím postřehu: „S nadsázkou by se však dalo říci, že pokud má mít pohádka charakter snu, Malý princ je spíše halucinací: zobrazením něčeho neskutečného, ale při plném vědomí“ (s. 47).

Celková koherence a akademická disciplinovanost

Za nejzdařilejší a vynikající považuji část studie, kdy diplomant přemýšlí o tom, jak jednotlivé interpretace pro školu pracují s teoretickými interpretačními nástroji. Za výtečné považuji z tohoto pohledu především podkapitoly Vlivy v didaktických interpretacích (s. 67) a Potenciály didaktické interpretace (s. 79). Domnívám se, že takový přístup a příspěvek

v oblasti didaktiky zcela jednoznačně chybí. Nejen v těchto partiích textu Ondřej Vojtíšek dokazuje, že umí získané teoretické znalosti aplikovat na specifický materiál a do specifického kontextu, že umí svá pozorování zřetelně popsat a závěry zobecnit, a že dostupné práce z didaktiky umí číst a nahlížet kriticky. Vedle toho prokazuje, že si dokáže vytvořit nejen svůj vlastní didaktický materiál, ale k němu i velmi propracovanou a funkční metodologii. Navrhuje například určité principy v „didaktické interpretaci“: A. Cíl pomoci čtenáři vstoupit do textu / B. prohlubovat a rozšiřovat / C. vést ke konstrukci celkového významu či smyslu. K těmto principům bych ráda položila otázku: počítá se s vlastní čtenářskou pozicí a rolí při interpretaci? Jak by se do popsaných principů dalo včlenit uvědomění si a uvědomování si vlastní čtenářské pozice?

Také by mne zajímalo, zda by se metodologie vypracovaná k žánru pohádky dala aplikovat i na jiné žánry? Zda by se podle diplomanta otevírala ještě nějaká podobná žánrová cesta jako s pohádkou?

Pochopitelně by bylo možné vést diskusi nad některými konkrétními úkoly v rámci navrhované práce s pracovními listy, zvažovat např. rozsah uvedených ukázek nebo způsob pokládání jednotlivých otázek a jejich obtížnost. Mohli bychom například analyzovat použití doplňovacích a zjišťovacích otázek při analýze a interpretaci textu, rozdíl v reakcích žáků, pokud je položena otázka doplňovací a zjišťovací, nebo zvažovat, jaké místo mají jedny či druhé v rámci testování. Vzhledem k tomu ale, že mé připomínky v této oblasti nejsou nijak zásadního charakteru, nejsou ani jádrem posudku na takto komplexně pojatou práci.

Tato práce otevírá možnosti dalších úvah. Jedním z takových výhledů do budoucna je tímto (nebo obdobným) způsobem promýšlet nejen testování, ale i ústní zkoušku v rámci státní maturity. Ústní zkouška má být zaměřena především na analýzu textu, v současné podobě ověřování je však již nepatrně vidět, že se pěstuje určité schéma analýzy textu, proto by bylo dobré přistoupit k tomuto problému slovy Ondřeje Vojtíška „bez algoritmizace“. Mezi výhledy do budoucna by pak mohlo být dále detailnější zkoumání pozice pohádky v kánonu, a to ve vztahu k „institucionálnímu“ kánonu/kánonům v kontextu školy/škol, nebo obraz vybraných autorů pohádek ve výuce a mnohé další.

Diplomovou práci velmi ráda **doporučuji k obhajobě** a jednoznačně ji navrhuji hodnotit známkou **výborně**.

V Praze 11. 6. 2018

Mgr. Andrea Králíková, Ph.D.